



1(21)
2026

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

УДК 808.5:008-027.561:376.011.3-051

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-1\(21\)-351-360](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-1(21)-351-360)

Попович Оксана Михайлівна доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Мукачівського державного університету, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0002-0321-048X>

Атрощенко Тетяна Олександрівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету, м. Мукачево, <https://orcid.org/0000-0003-4595-1662>

Вальо Жанна Георгіївна директор Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр Свалявської міської ради», м. Свалява

ПЕДАГОГІЧНА РИТОРИКА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Анотація. У статті представлено теоретичне обґрунтування сутності педагогічної риторики як складової професійної культури вчителя-логопеда та окреслено її роль у забезпеченні ефективності професійної діяльності фахівця. Наголошено, що для вчителя-логопеда мовлення виконує не лише функцію засобу професійної діяльності, а й є провідним інструментом корекційно-розвивальної роботи, мовним еталоном для дітей з порушеннями мовлення та свідченням професійного авторитету фахівця. У цьому контексті педагогічна риторика набуває особливої ролі як цілісна система знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективний, доцільний і морально обґрунтований мовленнєвий вплив у процесі навчання й виховання. Підкреслено, що професійна культура вчителя-логопеда виступає невід'ємною складовою його загальної та педагогічної культури й відображає рівень сформованості професійних цінностей, знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для результативної корекційно-розвивальної діяльності. Вона також зумовлює специфіку професійної взаємодії з дітьми з мовленнєвими порушеннями, їхніми батьками та фахівцями мультидисциплінарної команди, визначає гуманістичну спрямованість педагогічної діяльності, відповідальність, педагогічний такт і здатність педагога до рефлексії. Схарактеризовано феномен риторики та педагогічної риторики. Констатовано, що педагогічна риторика як складова професійної культури вчителя-логопеда виявляється у вмінні свідомо й доцільно використовувати мовлення як провідний інструмент професійної діяльності. Вона охоплює культуру усного й писемного мовлення, дотримання мовних норм, виразність і переконливість висловлювань,



а також здатність адаптувати мовленнєву поведінку до вікових та індивідуальних особливостей дитини. Відтак, роль педагогічної риторики полягає в забезпеченні результативності професійної діяльності вчителя-логопеда.

Ключові слова: вчитель-логопед, риторика, педагогічна риторика, професійна культура, мова, комунікація, комунікативно-риторичні якості мовлення, ораторське мистецтво, красномовство.

Popovych Oksana Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Pedagogical Faculty of Mukachevo State University, Mukachevo, <https://orcid.org/0000-0002-0321-048X>

Atroshchenko Tetiana Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Preschool and Special Education Department of Mukachevo State University, Mukachevo, <https://orcid.org/0000-0003-4595-1662>

Valo Zhanna Director of the Municipal Institution «Inclusive Resource Center of the Svalyava City Council», Svalyava

PEDAGOGICAL RHETORIC AS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL CULTURE OF A SPEECH THERAPIST

Abstract. The author of the article has presented a theoretical justification of the essence of pedagogical rhetoric as a component of the professional culture of a speech therapist and outlined its role in ensuring the effectiveness of the professional activity of a specialist. It has been emphasized that for a speech therapist, speech not only serves as a means of professional activity, but is also a leading tool for corrective and developmental work, a linguistic standard for children with speech disorders, and a testament to the professional authority of the specialist. In this context, pedagogical rhetoric takes on a special role as a comprehensive system of knowledge, abilities, and skills that ensure effective, appropriate, and morally justified speech influence in the process of teaching and education. It has been emphasized that the professional culture of a speech therapist is an integral part of their general and pedagogical culture and reflects the level of development of professional values, knowledge, skills, and personal qualities necessary for effective corrective and developmental activities. It also determines the specifics of professional interaction with children with speech disorders, their parents, and specialists of a multidisciplinary team, defines the humanistic orientation of pedagogical activity, responsibility, pedagogical tact, and the teacher's ability to reflect. The phenomenon of rhetoric and pedagogical rhetoric has been characterized. It has been established that pedagogical rhetoric as a component of the professional culture of a speech therapist manifests itself in the ability to consciously



and appropriately use speech as the leading tool of professional activity. It encompasses the culture of oral and written speech, adherence to linguistic norms, expressiveness and persuasiveness of statements, as well as the ability to adapt speech behavior to the age and individual characteristics of the child. Therefore, the role of pedagogical rhetoric is to ensure the effectiveness of the professional activity of a speech therapist.

Keywords: speech therapist, rhetoric, pedagogical rhetoric, professional culture, language, communication, communicative and rhetorical qualities of speech, the art of public speaking, eloquence.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти висуває підвищені вимоги до професійної культури педагога, зокрема до рівня його мовленнєвої майстерності та комунікативної компетентності. Для вчителя-логопеда мовлення є не лише засобом професійної діяльності, а й основним інструментом корекційно-розвивальної роботи, зразком нормативної мови для дітей з порушеннями мовлення та показником фахового авторитету. Ми солідарні з В. Пінчук у тому, що для вчителя-логопеда мовленнєва культура має особливе значення, адже його мовлення постійно слугує еталоном для наслідування дітьми та зразком правильного мовлення для оточення. Цілком закономірно, що батьки не довіряють свою дитину фахівцеві, який не володіє нормативним, чітким і правильним мовленням, адже мовлення логопеда сприймається як показник його професіоналізму та фахової надійності. Відповідно, мовлення логопеда виступає не лише показником його професіоналізму, а й своєрідною «візитною карткою» [4, с.5-6]. У цьому контексті особливої ваги набуває педагогічна риторика як система знань, умінь і навичок ефективного, доцільного та етичного мовленнєвого впливу в освітньому процесі.

Учитель повинен досконало володіти технікою мовлення, зокрема керувати диханням, голосом і дикцією, а також уміти добирати мовностилістичні засоби та мовленнєві прийоми відповідно до мети й умов комунікації. Це передбачає ефективне спілкування з дітьми в освітньо-виховному процесі та під час діагностичної роботи, з батьками – у процесі консультування, з колегами – під час обговорення професійних питань. Корекційний педагог має вільно й невимушено володіти словом, доцільно використовувати логічні наголоси та психологічні паузи, забезпечувати узгодженість між змістом висловлювання і його інтонаційним оформленням, а також між мовленням, жестами й мімікою. Майбутній учитель повинен бути здатним сприймати, відтворювати й створювати наукові фахові тексти, володіти технологіями підготовки та виголошення публічних виступів, коректно застосовувати українську професійну термінологію в різних комунікативних ситуаціях і користуватися загальномовними та спеціалізованими словниками [4, с.6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Риторика як наука досліджена такими вченими, які водночас є авторами навчальних посібників: Г. Бондаренко,



В. Василенко, С. Коваленко, Л. Мафтин, Л. Мацько, О. Мацько, Л. Прокопчук, Л. Савенкова, Л. Сагач, Н. Сивачук, А. Уварова та ін. Феномен культури фахового мовлення схарактеризований Н. Бабич, І. Вихованцем, М. Пентилюк, В. Русанівським, О. Семеног, О. Серебенською та ін. У працях М. Берегової, Л. Кашуби, О. Мартинчук, Н. Пахомової, Ю. Пінчук, Т. Цегельник, С. Чупахіної та інших досліджено різні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів. Водночас проблема цілеспрямованого формування педагогічної риторики у процесі професійної підготовки вчителів-логопедів залишається недостатньо опрацьованою. Нерідко акцент робиться переважно на корекційних методиках і техніках, тоді як риторичний аспект професійного мовлення – логічність, виразність, переконливість, комунікативна доцільність – опиняється поза належною увагою. Це зумовлює потребу ґрунтовного теоретичного осмислення педагогічної риторики як складової професійної культури вчителя-логопеда.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність педагогічної риторики як складової професійної культури вчителя-логопеда та окреслити її роль у забезпеченні ефективності професійної діяльності фахівця.

Виклад основного матеріалу. Професійна культура вчителя, як вважають В. Радул та співавтори, є невід’ємною складовою його загальної культури та виступає складним особистісним утворенням у цілісній структурі індивіда. Вона відображає сукупність відносин у сфері педагогічної діяльності, рівень розвитку професійно значущих здібностей, інтелектуальних, психологічних і фізичних якостей, а також особливості мотиваційної сфери, що в цілому забезпечує високу результативність та позитивне ставлення до професійної діяльності [5, с. 85].

Формування професійної культури педагога, як вважає Ю. Завалевський, тісно пов’язане з наявністю в нього сукупності професійних та особистісних значущих якостей. До них автор відносить інтерес до педагогічної діяльності, сформовані вміння й навички рефлексії, наявність духовних цінностей, усвідомлення власних професійних дій, опору в роботі на знання індивідуальних особливостей дітей, розвинені провідні моральні якості (відповідальність, педагогічний такт, працелюбність), здатність працювати з різними технологіями й методичними системами, а також спостережливість [1, с.10].

Професійна культура вчителя-логопеда є важливою складовою його загальної та педагогічної культури, що відображає рівень сформованості професійних цінностей, знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для ефективної корекційно-розвивальної діяльності. Вона визначає характер професійної взаємодії з дітьми з мовленнєвими порушеннями, їхніми батьками та фахівцями мультидисциплінарної команди, зумовлює гуманістичну спрямованість педагогічної діяльності, відповідальність, педагогічний такт і здатність до рефлексії. Сформована професійна культура вчителя-логопеда є підґрунтям якісної мовленнєвої допо-



1(21)
2026

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

моги, професійного саморозвитку та успішної реалізації корекційно-освітніх завдань.

Педагогічну риторику вважаємо однією з вагомих складових професійної культури вчителя-логопеда, адже мовлення є провідним інструментом його професійної діяльності. Вона не є вродженою характеристикою, оскільки цілеспрямовано формується у процесі професійної підготовки та подальшої практичної діяльності фахівця. Йдеться про поетапний розвиток мовленнєвих умінь, комунікативної компетентності, культури мовлення, інтонаційної виразності, аргументованості та етичності педагогічної комунікації тощо.

Для глибшого розуміння педагогічної риторики важливо усвідомлювати сутність самої мови та її функції у процесі комунікації, адже саме мова є основним засобом передачі знань і побудови педагогічного впливу.

Мова – «історично усталена система звуків, звукосполучень, значень і т. ін., а мовлення – діяльність за допомогою мови, мова в дії, мовний процес у багатьох його видах і формах (говоріння, писання, читання, мовчазна розмова з самим собою, обдумування)» [4, с.15]. Мова виступає головним засобом людського спілкування, а також одним із компонентів духовної культури суспільства та продуктом його соціального розвитку. Вона є абстрактною, відтворюваною та тісно пов'язаною з мисленням, виконуючи роль не лише засобу вираження думок, а й інструмента їх формування та структуризації. Мова виконує комунікативну, номінативну, мислетворчу, гносеологічну, експресивну, волонтеративну, естетичну, культуроносну, ідентифікаційну, магічно-містичну, регулятивну функції [4, с.11].

Автори навчального посібника «Риторика» переконані, що мова підтримує в людині стан психологічної впевненості та внутрішньої рівноваги, надає відчуття життєвої перспективи та духовної опори. На її основі формується національно-культурне середовище, простір і час якого простягаються через покоління, адже мова слугує каналом духовного та інформаційного зв'язку в суспільстві та здатна актуалізувати морально-етичні й звичаєві норми через лексику й фразеологію. Мову можна розглядати як стан розуму в певний момент, екзистенцію інтелекту, канал передачі знань, результат мислительної діяльності, фіксатор мислення, лакмус розумових процесів, відновник інформації, модель або картину світу, річ сама по собі і водночас річ для людини – і всі ці характеристики є правильними, адже кожного разу підкреслюють певний її аспект [2, с.6].

Л. Мацько та О. Мацько називають риторику наукою успіху, яка без фахових та професійних складників ризикує залишитися лише словесною формою або навіть перетворитися на поверхневу, віртуальну вправу. Науковці наголошують, що її, як і будь-яку науку, слід вивчати, оволодівати нею, бажано через критичний, реструктивний та конструктивний аналіз. Водночас риторика є, можливо, однією з найбільш індивідуальних наук, оскільки формує особистість. Це робить



її надзвичайно цінною та цікавою, проте вимагає ґрунтовної підготовки, такту, обережності та смаку: чужа ідея, манера, фраза чи прийом повинні органічно інтегруватися у власне мовлення, не перетворюючись на чужорідне. Риторика – це наука текстотворча, в центрі якої знаходяться закони мислення й мовлення та механізми продукування усного й писемного тексту [2, с.6]. Риторика виступає праматір'ю лінгвістичних наук. Вона передує таким дисциплінам, як граматики, культура мови, поетика, стилістика, лінгвістика тексту, соціолінгвістика та психолінгвістика. Хоча риторика має багато спільного з цими науками, її головний фокус зосереджений на різних типах і формах мовленнєвої діяльності. Якщо більшість лінгвістичних наук досліджують уже готовий текст, мовні одиниці та явища, що з ними відбуваються, то риторика вивчає та формує шлях створення тексту за авторською інтенцією, ведучи його до завершеності. Причому мова йде не про абстрактний текст, а про конкретні типи та жанрові форми текстів відповідно до поставленої мети [2, с.7].

Риторичне мистецтво потребує від оратора значних зусиль. Щоб оволодіти ним, необхідно розуміти його призначення, специфіку та основні закономірності.

У навчально-методичному посібнику «Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога» представлено закони риторики:

1. Концептуальний закон, який є базовим і реалізується через формування задуму, ідеї та створення концепції. Він передбачає пошук істини шляхом всебічного аналізу предмета. Завдяки концептуальному закону людина набуває здатності передбачати найближчі та віддалені наслідки власних дій, визначати мету діяльності, відокремлювати головне від другорядного та логічно структурувати власні дії.

2. Стратегічний закон передбачає системну побудову програми впливу на конкретну аудиторію. Стратегія (програма дій) має бути динамічною, гнучкою та варіативною. Одна й та сама концепція може передбачати кілька стратегій залежно від особливостей аудиторії – для кожної з них формується окрема програма дій, а також від етапів реалізації концепції: кожен етап потребує відповідної стратегії.

3. Тактичний закон передбачає систему дій, спрямованих на підготовку ефективної реалізації стратегій. До його складових належать аргументація, активізація мислення та емоційно-чуттєва діяльність аудиторії. Мовленнєвий закон визначає систему комунікативних якостей мовлення, таких як правильність, виразність, ясність, точність, ємність, стислість і доцільність. Він інтегрує цінний досвід різних лінгвістичних дисциплін – стилістики, мовознавства, культури мовлення, лінгвістики тексту – для забезпечення повноцінної комунікації, що слугує базою для оволодіння грамотним усним мовленням і дозволяє піднести його до рівня мистецтва живого слова.

4. Закон ефективної комунікації передбачає здатність підтримувати належний контакт з аудиторією на всіх етапах виступу для забезпечення результатив-



1(21)
2026

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

ного спілкування. Для оратора надзвичайно важливим є вміння гнучко адаптувати підготовлений матеріал до конкретних умов комунікації, а також керувати поведінкою як аудиторії, так і власною поведінкою.

5. Системно-аналітичний закон передбачає здатність і вміння аналізувати якість та ефективність мовленнєвого спілкування під час виступу, саму промову та мовленнєву діяльність промовця. Це дозволяє переглядати, оцінювати й коригувати промову, її стилістичні особливості, розвивати індивідуальний стиль, а також планувати та прогнозувати власну риторичну діяльність [4, с.41-47].

Педагогічна риторика як процес професійного мовлення реалізується через практичне застосування риторичних принципів у роботі педагога. Вона включає послідовні мовленнєві дії, взаємодію та співтворчість, спрямовані на досягнення цілей риторично-педагогічної діяльності [3, с.18].

Одне із ключових значень педагогічної риторики, на думку авторів монографії «Педагогічна риторика: історія, теорія, практика» полягає в тому, що вона є мистецтвом професійного впливового мовлення – красномовства та переконливого спілкування в педагогічному дискурсі. Це мовно-естетична цінність, оскільки педагогічна риторика формує систему досконалих умінь публічного мовлення, що забезпечують високий рівень риторичної діяльності педагога. У цьому контексті риторичне мистецтво розглядається науковцями як педагогічно-ораторська майстерність – вправність впливу словом і комунікативними діями на розум і душу учнів, колег, батьків, керівників освітніх установ та представників різних соціальних інститутів. Воно проявляється в професійно-риторичній діяльності педагога та одночасно є необхідним компонентом цієї діяльності, її умовою.

Функції педагогічної риторики охоплюють різні аспекти професійного мовлення педагога та реалізуються в педагогічному дискурсі:

1. Інформаційна функція полягає в передаванні навчальної, науково-популярної та іншої значущої інформації, а також у створенні умов для двостороннього обміну відомостями між учасниками освітньої взаємодії.

2. Перцептивна функція забезпечує сприйняття, розуміння й інтерпретацію емоційно-почуттєвих станів співрозмовника в процесі педагогічного спілкування.

3. Інтерактивна функція уможливлює активну взаємодію учасників педагогічного дискурсу, сприяє налагодженню ефективного та переконливого спілкування.

4. Пізнавальна функція спрямована на оптимізацію процесів сприймання та засвоєння знань, формування пізнавального досвіду слухачів і співрозмовників.

5. Виховна функція реалізується через формування морально-духовних цінностей, мовно-естетичного смаку, національної свідомості та патріотичних почуттів.



6. Розвивальна функція забезпечує розвиток культури мислення, мовлення й поведінки, а також удосконалення виконавської та комунікативної майстерності педагога.

7. Сугестивна функція передбачає здійснення мовленнєвого впливу на аудиторію, навіювання певних установок та вплив на емоційно-психологічний стан слухачів.

8. Експресивна функція полягає у вираженні думок, емоцій і почуттів педагога та водночас у викликанні відповідного емоційного відгуку в співрозмовників.

9. Естетична функція сприяє формуванню позитивних емоцій, приємних асоціацій, відчуття мовної образності та естетичної насолоди від культури педагогічного мовлення [3, с.20-21].

Риторична майстерність педагога в практичному дискурсі відображається через його риторичні уміння, які визначають ефективність досягнення результатів риторично-педагогічної діяльності. З огляду на функції педагогічної риторики як майстерності педагог-оратор, важливими є, на думку науковців, такі групи умінь:

1. Організаційні уміння: орієнтуватися в ситуації педагогічного спілкування; визначати цілі та проектувати програму публічного виступу та мовленнєвої діяльності; об'єднувати учасників педагогічного дискурсу відповідно до навчальних, розвивально-виховних та інших цілей; спрямовувати й упорядковувати індивідуальні та колективні пізнавально-мовленнєві дії; організовувати процес педагогічного мовлення відповідно до законів риторики.

2. Пізнавальні уміння: володіти способами пізнання дійсності та опрацювання відомостей; спостерігати, встановлювати аналогії, зіставляти, структурувати, аналізувати факти та аргументи; узагальнювати інформацію для ефективного навчання.

3. Лінгвориторичні уміння: оперувати мовними одиницями; адекватно сприймати, інтерпретувати й створювати риторичний текст відповідно до мовних норм; ефективно здійснювати мовленнєву діяльність у різних комунікативних ситуаціях, включно з монологом та діалогом; слухати, розуміти, оцінювати співрозмовника та взаємодіяти під час міжособистісного спілкування.

4. Контрольно-оцінні уміння: контролювати та оцінювати мовленнєву поведінку співрозмовника; стимулювати його до конструктивного діалогу; здійснювати рефлексію власної мовленнєвої діяльності [3, с.17-18].

Таким чином, педагогічна риторика поєднує мистецтво мовлення з практичними навичками, що забезпечують професійну ефективність педагога у комунікації та освітньо-виховному процесі.

Зауважимо, що для вчителя-логопеда, з огляду на специфіку його професійної діяльності, педагогічна риторика відіграє особливо важливу роль. Вона,

насамперед, забезпечує ефективну, цілеспрямовану та етично виважену комунікацію з дітьми, батьками й колегами, сприяє налагодженню партнерських взаємин та формуванню атмосфери довіри. Завдяки володінню риторичними засобами логопед здатний доступно пояснювати мовленнєві труднощі дитини, аргументовано обґрунтовувати корекційні підходи та підтримувати позитивну мотивацію всіх учасників освітнього процесу.

Педагогічна риторика є також важливим чинником формування й розвитку мовленнєвих умінь дітей. У професійній діяльності вчителя-логопеда вона реалізується через добір адекватних мовних моделей, інтонаційних засобів, темпу та ритму мовлення, що забезпечує не лише корекційний, а й розвивальний вплив. Риторично вивірене мовлення педагога виступає зразком правильної, естетично й комунікативно доцільної мовленнєвої поведінки, сприяючи формуванню мовленнєвої компетентності вихованців.

Водночас педагогічна риторика поєднує мовні знання, практичні комунікативні навички та морально-етичні якості педагога, що є підґрунтям його професійної культури. У діяльності вчителя-логопеда вона забезпечує гармонійне поєднання фахової майстерності з гуманістичною спрямованістю педагогічного впливу, сприяє створенню позитивного, психологічно комфортного освітнього середовища та підвищенню загальної ефективності корекційно-розвивальної роботи.

Висновки. Отже, педагогічна риторика як складова професійної культури вчителя-логопеда виявляється у вмінні свідомо, доречно й ефективно використовувати мовлення як основний інструмент професійної діяльності. Вона охоплює культуру усного й писемного мовлення, володіння нормами сучасної української літературної мови, інтонаційну виразність, логічність і переконливість висловлювань, а також здатність адаптувати мовленнєву поведінку відповідно до вікових, індивідуальних та особливих освітніх потреб дитини. Для вчителя-логопеда педагогічна риторика є не лише засобом навчання й корекції мовлення, а й важливим чинником налагодження партнерської взаємодії з батьками та фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу, формування довірливих стосунків і створення позитивного комунікативного середовища.

Література:

1. Завалевський Ю. Управління процесом професійного зростання вчителя. *Рідна школа*. 2012. № 4-5. С. 52-58
2. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.: Вища шк., 2006. 311 с.
3. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / [О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.] ; за ред. О. А. Кучерук. Київ : КНТ, 2016. 258 с.
4. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога. Навч.-метод. посібн. К. : КНТ, 2015. 160 с.
5. Радул В.В., Кравцов В.О., Михайліченко М.В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя: Навчальний посібник. Кіровоград, «Імекс-ЛТД», 2007. 252 с.



References:

1. Zavalevsky, Yu. (2012). Upravlinnia protsesom profesiinoho zrostannia vchyteli [Managing the process of teacher professional growth]. *Ridna shkola - Native school*, 4-5, pp. 52-58 [in Ukrainian].
2. Matsko, L. I., Matsko, O. M. (2006). *Rytoryka [Rhetoric]*. Kyiv: Higher School, 311 p. [in Ukrainian].
3. Kucheruk, O.A. (2016). *Pedahohichna rytoryka: istoriia, teoriia, praktyka [Pedagogical rhetoric: history, theory, practice]*. Kyiv: KNT, 258 p. [in Ukrainian].
4. Pinchuk, Yu. V. (2015). *Rytoryka, kultura ta tekhnika movlennia korektsiinoho pedahoha [Rhetoric, culture and speech techniques of a correctional teacher]*. K.: KNT, 160 p. [in Ukrainian].
5. Radul, V.V., Kravtsov, V.O., Mykhailichenko, M.V. (2007). *Osnovy profesiinoho stanovlennia osobystosti suchasnoho vchytelia [Fundamentals of professional development of the personality of a modern teacher]*. Kirovograd, "Imex-LTD", 252p. [in Ukrainian].



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>